

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The version of the following full text has not yet been defined or was untraceable and may differ from the publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/68798>

Please be advised that this information was generated on 2021-03-05 and may be subject to change.

Zuidoost-Azië: "een regio tussen"

Door: Peter Druifven & Ton van Naerssen

Zuidoost-Azië is in diverse opzichten ‘een regio tussen’. Het ligt tussen opkomende grootmachten, het bevindt zich in transitie tussen economisch minder en meer ontwikkeld, tussen autoritarisme en democratie, en tussen verbrokkelde en hechte regio. Deze special geeft een beeld van de verscheidenheid en de diverse problematieken in Zuidoost-Azië en Indonesië, eindexamenonderwerpen voor vwo en havo.

Bestaat Zuidoost-Azië? Dit lijkt een dwaze vraag. Maar toch is het geografisch begrip van de regio niet zo vanzelfsprekend als je nu zou denken. Tijdens de Tweede Wereldoorlog vochten de Amerikanen in de Grote Oceaan een hevige strijd uit met de Japanse strijdkrachten. Terwijl eiland na eiland op Japan herwonnen werd, dachten de geallieerden na over de herovering van de staten ten zuiden van China. Deze waren voormalig bezit van Engeland (Maleisië, Brunei, Singapore en Birma/Myanmar), Frankrijk (Vietnam, Laos en Cambodja), Nederland (Indonesië), de Verenigde Staten (de Filipijnen) en Portugal (Oost-Timor). Alleen Thailand was zelfstandig. Militair-strategisch bleek het nodig deze staten als een eenheid te zien en zo werd dankzij de creatie van een South East Asia Command de regio Zuidoost-Azie geboren.

Een ingebeelde regio

Zuidoost-Azië was dus een gedachteconstruct, een verbeelding, die nu geleidelijk werkelijkheid aan het worden is. Denk aan de nabijgelegen giganten China en India en je realiseert je het verschil. Meer dan tweeduizend jaar zijn daar het bewustzijn van een eigen identiteit en een kern van dominante culturen gehandhaafd, ook al voltrokken zich allerlei maatschappelijke en culturele veranderingen en ook al verschoven de grenzen van deze superstaten in de loop der tijd. Werp een blik op de kaart en zie hoe het territorium van deels vasteland, schiereilanden en duizenden eilanden van Zuidoost-Azië contrasteert met de continentale blokken die ten westen (India), noorden (China) en zuiden (Australië) liggen. Een verbrokkeld gebied, geografisch, cultureel en staatkundig. Als er historisch bekeken sprake is van een eenheid komt dit juist door ‘de ligging tussen’. De kooplieden uit het Indiase en Chinese rijk ontmoetten elkaar in de havensteden van Zuidoost-Azië. Het gebied ondervond de culturele invloeden van het hindoeïsme, het boeddhisme en het confucianisme, die zich vermengden met de oorspronkelijke animistische geloven. Later – niet lang voor de komst van de Europeanen – kwamen Arabische kooplieden en missionarissen die in het zuiden de islam introduceerden. Toen de handelaren uit Europa arriveerden waren zij onder velen uit andere streken. De stad Melaka in West-Maleisië was een knooppunt van handelsbelangen en een kosmopolitische stad waar Maleisiërs, Chinezen en Arabieren elkaar ontmoetten. Deze strategisch gelegen stad werd in 1511 door de Portugezen veroverd en een eeuw later door de Hollanders. Jakarta (Batavia) bestond toen al. Kuststeden waren de steunpunten van het Europese handelskapitalisme; het binnenland werd pas echt veroverd in de tijd van de industriële revolutie. Grondstoffen en agrarische producten waren voor de Europese mogendheden de voornaamste reden om koloniën te vestigen: Indo-China (Vietnam, Laos en Cambodja) leverde rijst, thee en suiker, Thailand en Birma (Myanmar) rijst en aardolie, Maleisië tin, rubber en aardolie, de Filipijnen suiker, en Indonesië had alles in huis. Nederland kreeg dus een hoofdprijs. Verwoede oorlogen zijn gevoerd om de koloniale staten te vestigen. Nederland kreeg te maken met de Java-oorlog, de strijd op Bali en de Molukken en als sluitstuk een slepende oorlog in Aceh (1873-1903). De

grenzen van Nederlands-Indië en het latere Indonesië werden dus pas in het begin de 20ste eeuw definitief getrokken. Na de Tweede Wereldoorlog werd het een na het andere land in Zuidoost-Azië onafhankelijk. Soms verliep dit proces betrekkelijk vreedzaam, soms, zoals in het geval van Indonesië, Vietnam en (veel later) Oost-Timor, ging dit gepaard met strijd en veel slachtoffers. In de loop van de zes decennia na 1945 kreeg Zuidoost-Azië achtereenvolgens de reputatie van een politiek instabiel gebied, van al dan niet zegenrijke dictaturen en sinds de jaren negentig – met een korte onderbreking tijdens de Aziatische crisis van 1998-1999 – die van een groeiregio. Het behoort tot het handelsmerk van de regio dat deze typering generalisaties waren en zijn. Neem de economische groei in het gebied. Sommige landen van Zuidoost-Azië maken een verbluffende economische groei door. Met haar strategische ligging als troef werkte ministaat Singapore zich op tot economische roerganger. Maleisië en Thailand zitten al enige tijd in de lift, terwijl Vietnam dankzij de recente economische groei (in het afgelopen decennium jaarlijks gemiddeld 7,5 procent) geldt als ‘de laatste kleine tijger’. In het begin van de jaren negentig vierde optimisme hoogtij. Men verwees naar het model van de Vliegende Ganzen: het ene land (Singapore in dit geval) in koppositie zou andere landen meeslepen in de vaart der volken. Ook werd gesproken over Aziatische Waarden. Het decadente, postmoderne Westen had zijn tijd gehad, nu was het de beurt aan de hardwerkende Aziaten die zich gaarne onderwierpen aan van bovenaf opgelegde discipline. Sinds de Aziatische crisis hoor je niet veel meer over dit nauwelijks verholde pleidooi voor autoritaire regimes volgens het Singaporese recept. De regio kent ook landen die het bepaald moeilijk hebben, we noemen de Filipijnen, Cambodja en Oost-Timor. En Indonesië zweeft tussen economische hoop en wanhoop.

Special

In dit nummer besteden we eerst aandacht aan de Associatie van Zuidoost-Aziatische staten (ASEAN), die nu tien landen omvat (alleen Oost-Timor is nog geen lid) en een belangrijk vehikel kan zijn om politieke en misschien economische eenheid te scheppen. We concentreren ons daarna op de bevolkingsontwikkeling en de internationale migratie in Zuidoost-Azië. De laatste is niet alleen Zuid-Noord, maar betreft ook de landen onderling. De auteur ziet migratie juist als symptomatisch voor de onderlinge verwevenheid van de landen. De aandacht richt zich vervolgens op Indonesië, waar politiek en corruptie obstakels vormen voor de economische Ontwikkeling. De fragiele en onvoltooide democratie kent verschillende gevaren, waarvan etno-nationalisme, het onderwerp van de volgende bijdrage, een belangrijke is. Hierna komen fysischgeografische en ecologische bijdragen aan bod, waarbij wordt ingegaan op de belangrijkste milieuproblemen: de kaalkap van de tropische bossen, de degradatie van de koraalriffen en de impact van de opwarming van de aarde. Vervolgens gaan we terug naar het vasteland van Zuidoost-Azië. Mens en natuurrelaties vormen de spil van een bijdrage over de Mekong, waar grootschalige ontwikkelingsprojecten een bedreiging voor de bestaanswijzen vormen. Minder somber is de bijdrage over Cambodja, misschien wel de toekomstige groeitijger van het gebied. Een bijdrage over Zuidoost-Azië in de klas sluit dit themadeel af.